

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 Vtrum si est intellectiuæ, sit operatio intellectus, an voluntatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](#)

¶ Sub q̄stionis et r̄
gia articulūm quā
rum.

In hac tertia quæ-
stiōe vlg; ad quar-
tum articulūm, nihil
occurrit: scribēdām,
nisi quod in fecundo
articulo tria notanda
specialiter sunt. Pri-
ma in corpore, q̄
cū dicitur. Vnum
quodque est proper-
tū operationem,
potest duplīciter in-
telligi. Primo si eis
properter, que est
eius finis & sic falfi-
sum est. Alio modo
sicut propriū complemen-
tū: & sic est verū, ita q̄
vnumquodque ha-
bens operationem es-
se propertū operationem,
nihil aliud
est quam esse pro-
pter seipsum in a-
ctu completo & per-
fecto.

¶ Secundum, in re-
sponsione ad secun-
dum, scilicet quod
cū dicitur. Beati-
tudo est status om-
nium bonorum ag-
gregatiōe perfectus,
non est prædicatione
essentialis, sed causa-
lis: ita quod intelligi-
gatur beatitudo, ut
causa est statu talis
ut effectus, quoniam
ipsa beatitudinis ef-
ficiēt, per quam
est talis statu: vt in li-
tera dicitur.

Tertium, in respon-
sione ad tertium, q̄
memor sis ambigui-
tatis tam simpliciter,
quam apud autho-
rem de iubieō a-
ctionis transeunis:
propter quod forte
litera apoiuit ly ma-
gis, dicendo quod est
magis perfectio pa-
tientis. Nam secun-
dum veritatem actio
immanens principali-
ter est propter per-
ficiendum agens ip-
sum, actio vero tran-
ficiens principaliiter est
propter perficiendū
aliud. Vnum autem
sicut actio immanens
redundat in alterū,
ita quoque actio
transficiens perficiens
agens: non est mora-
lis negotijs, sed alibi
discutitur, si Deus
decederit.

¶ In ito 4. articulo
disputatio illa con-
futa occurrit de
beatitudine, Vnum
essentialiter sit actus
intellectus, vel no-
tūtatis. Scous e-

per ipsam secundum omnes par-
tes suas: sed per operationes sen-
situas quādam partes animae per-
ficiuntur, ergo operatio sensituā
requiritur ad beatitudinem.

SED CONTRA. In operatione
sensituā communicat nobis bru-
ta animalia, non autem in beatitu-
dine. ergo beatitudo non consi-
dit in operatione sensituā.

RESPON. Dicendum, q̄ ad bea-
titudinem potest aliquid pertine-
re tripliciter. Vno modo conscientia
liter: Alio modo antecedenter: Tertio modo consequenter. Es-
sentialiter quidem non potest per-
tinere operatio sensus ad beatitudi-
nem: nam beatitudo hominis
consistit essentialiter in coniunc-
tione ipsius ad bonum increa-
tum, quod est ultimus finis, vt su-
pra ostensum est*, cui homo co-
iungit non potest per sensus ope-
rationem. Similiter etiam, quia si
cū ostensum est*, in corporalib.
bonis beatitudi hominis non co-
sistit, quæ tamen sola per sensus
operationē attingimus. Possunt
autem operationes sensus pertine-
re ad beatitudinem antecedenter,
& consequenter. Antecedenter
quidem secundum beatitudinem
imperfectam, qualis in presenti
vita haberit potest: nam operatio
intellectus præexigit operationē
sensus. Consequenter autem in il-
la perfecta beatitudine, quæ expe-
ctatur in celo: quia post resurrec-
tionem ex ipsa beatitudine anima,
vt Augustinus dicit in epistola
ad Diocorum *, fieri quādam
refluentia in corpus, & in sensus
corporeos, ut in suis operationibus
perficiantur. vt infra magis pa-
rebit, cū de *resurrectione age-
tur. Nō autem tunc operatio, qua
mens humana Deo coniungitur,
a sensu dependebit.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄
beatitudo perfecta, qualem ange-
li habent, habet congregationem
omnium bonorum per coniunc-
tioneam vniuersalem fontem
totius boni, non q̄ indiget singu-
lis particularibus bonis: sed in hac
beatitudine imperfecta requiritur
congregatio bonorum sufficien-
tium ad perfectissimam operatio-
nem huius vitæ.

AD TERTIUM dicendum, q̄ in
perfecta beatitudine perficitur to-
tus homo, sed inferiori parte per
redundantiam a superiori: in bea-

titudine autē imperfecta presen-
tis vita econuerso, a perfectione
inferioris partis proceditur ad per-
fectionem superioris.

ARTICULVS III.

Vtrum si beatitudo est intellectua par-
tis, ut operatio intellectus, an
voluntatis.

AD QUARTVM sic proceditur.
Videtur, quod beatitudo co-
sistat in actu voluntatis. Dicit. n.*
Aug. 19. de ciuitat. Dei, quod bea-
titudo hominis in pace consistit.
vnde in Psam. 147. Qui posuit fi-
nes tuos pacem: fed pax ad volun-
tatem pertinet. ergo beatitudo ho-
minis in voluntate consistit.

¶ 2 Præt. Beatitudo est summum
bonum: sed bonum est obiectum
voluntatis. ergo beatitudo in vo-
luntatis operatione consistit.

¶ 3 Præt. Primo mouenti respon-
det ultimus finis: sicut ultimus fi-
nis totius exercitus est uictoria,
qua est finis ducis, q̄ omnes mo-
uer: sed primū mouens ad ope-
randū est voluntas, quia mo-
uet alias vires, vt infra dicetur. er-
go beatitudo ad voluntatem per-
tinet.

¶ 4 Præt. Si beatitudo est aliqua
operatio, oportet quod sit nobilis
sima operatio hominis: sed nobil-
iter est Dei dilectio, quæ est actus
voluntatis, quām cognitione, quæ est
operatio intellectus, ut pater per
Apost. 1. ad Corinth. 13. ergo uide
ter quod beatitudo consistat in
actu voluntatis.

¶ 5 Præt. * Augustinus dicit in
13. de Trinit. quod beatus est qui
habet omnia quæ vult, & nihil
vult male. & post pauca subdit.
Et appropinquit beato, qui be-
ne vult quodcumque vult: bona
enim beatum faciunt, quorum
bonorum iam habet aliquid, ip-
sum scilicet bonam uoluntatem.
ergo beatitudo in actu voluntatis
consistit.

SED CONTRA est, quod Do-
minus dicit Ioan. 17. Hæc est vita
eterna, ut cognoscant te Deum
uerum unum: vita autem eterna
est ultimus finis, vt dictum est. er-
go beatitudo hominis in cogni-
tione Dei consistit, quæ est actus
intellectus.

RESPON. Dicendum, quod ad
beatitudinem, sicut supra dictum
est*, duo requiruntur. Vnum,
quod est esse beatitudinis: aliud
quod est quasi per se accidens eius,
scilicet delectatio ei adiuncta. Di-
co ergo, q̄ quantū ad id, quod est

nim in quarto distin-
ctione 49. quæst. 4.
rationem hic allata-
tam credit le foli-
re ac infringere, &
multipliciter probat
intenū suū, scilicet
quod confitat in
actu voluntatis. Ra-
tionem igitur capi-
t in duobus. Primo
in illa proposicio-
ne, Beatiudo est
confitatio finis: di-
stinguendo enim ait,
quod duplex est con-
secratio finis. Altera
prima uia genera-
tio, altera prima
uia perfectionis: &
quod beatitudo con-
sistit essentialiter in
consecratione prima
secundum orationem
perfectionis. Talis
autem non est usi-
fius, sed amor finis
uisi: usus enim est
consecratio prima uia
origins. In hoc ergo
secundum ipsū primo
peccat haec ratio:
tio: quia affluit, q̄
beatitudo consistit
in consecratione pri-
ma uia generationis.
Secundo arguit illa
defectus, quia scilicet
ei non sufficienter
fructuatus actus vo-
luntatis circa finem.
Ponit enim litera
duostantum, scilicet
desiderium & quieta-
tionem: cū, si proprie
de quiete lo-
quimur, deus tertius
est: quoniam quies
proprie delectatio
est, & præter eam
est amor, iuxta illud
Augustini: Ap-
petitus inhiabit fit
amor fruentis: &
in hoc quietus a
more, qui etiam
quies in fine dici
potest, confitit di-
cit beatitudinem:
nec hoc ratio litera
re excludit, sed
quietem delectatio-
nis tantum. Intentum
autem suū, scilicet
quod beatitudo sit
formaliter sit
actus voluntatis, id
est, amor ultimi fi-
nis uisi, probat tri-
pliciter. Primo sic:
Beatitudo formaliter
consistit in actu pro-
pinquieri ultimo fi-
ni extirpico, quæ
est beatitudo obie-
cta. ergo consistit in
actu voluntatis. An-
tecedens patet: quia
quanto propinquius
simpliciter ultimo fi-
ni, tanto magis ha-
bet rationem finis
ulterioris. Conse-
quentiuero probatur:

Inq. 1. 16. 4.
2. & 3. 16. 4.
cor. Et. 16. 4.
tra. 16. 4.
26. & 17. 6.
2. Et. 16. 4.
16. 12. ad 6.
Et. ve. 9. 12.
5. ad 8. 12.
19. Et. opul.
2. c. 10.
li. 19. c. 10.
& 11. tom. 5.

ea. 5. in finis
tom. 5.
1. coll. 6.
cita. inedi-
tum. 5.

cap
me
1. 5.

1. 5.

q. 2. artic. 6.

quia finis ultimus ut sic, est proprium obiectum actus voluntatis: Ex quo potest sic argui. Actus tendens ex se in finem, ut sic, est ei propinquior illo, qd non ex se ut sic, in ipsum tendit. Talis est actus voluntatis respectu actus intellectus. Probatur, quia finis est proprium obiecti appetitus, ut in 1. q. didicimus. Secundò sic. Amare & intelligere, ordinate se habent. Aut

D. 271.
art. 1. huius
qz. & q. 2.
D. 625.

essentialiter ipsa beatitudo, impossibile est qd cōsistat in actu voluntatis. Manifestum est. n. ex præmissis *, qd beatitudo est consecutio d finis ultimi: cōsecutio aut finis non consistit in ipso actu voluntatis. voluntas aut fertur in finem & abiente, cū ipsum desiderat: & præsentē, cūm in ipso requietens delectatur. Manifestū est aut qd ipsum desiderium finis, non est consecutio finis, sed est motus ad finem: delectatio autē aduenit uoluntati ex hoc, qd finis est præfens: non aut econuerso, ex hoc aliud fit præfens, quia uoluntas delectatur in ipso. operatur igitur aliud aliud esse quam actū uoluntatis, p. quod fit finis ipse præfens uoluntati: & hoc manifeſtū appareat circa fines sensibiles. Si. n. coniequā pecuniam, est per actu uoluntatis, itam a principio cupidus consecutus est pecuniam, qd vult eam habere: sed a principio quidem est absens ei: consequitur autem ipsum p. hoc, qd manu ipsam apprehendit, vel aliquo huiusmodi. & tunc iā delectatur in pecunia habita. Sic igitur & circa intelligibilem finē cōtingit. nam a principio uolumus consequi finem intelligibilem: consequimur autē ipsum per hoc qd fit præfens nobis per actum intellectus: & tunc uoluntas delectata conquiescit in fine iā adepto. sic igitur essentia beatitudinis ī actu intellectus cōficit, sed ad uoluntatem pertinet delectatio beatitudinem consequens, secundū qd Aug. dicit 10. confes. * quod beatitudo est gaudium de ueritate: quia scilicet ipsum gaudium est consummatio beatitudinis.

D. 308.
621

Consecutionem in primis duplēcēt, nūl qd uocatio concedatur, scīcio est: quoniam nominibus vt. nō ut plures, consecutio nō uocatur rei, cōficiō amor. unde arguens, quia illam propositio nem, Beatitudo est cōficiō finis, cūtare nō potuit, equiuocauit consecutionē uocabulum, ut suam prosequeretur opinionem. Quod autem amor nō habeat rationē cōficiōnis, ex eo probabitur quia amor est rei habita, & amor quidem rei nō habite. Pater, qd non est consecutio ex hoc ipso quod est rei nō habite: amor autem rei habita ex hoc ipso nō est consecutio, quod cōficiōnē supponit quia est rei habita. Vnde prima Scotti obiectio super sequentiō fundatur, &ideo nihil ualeat. Quamuis ēt affluit falso, scilicet quod amor Dei est perfectior eius uisio ne, ut in litera dicuntur. Ex his autem apparet solutio alterius obiectōis. Litera enim non prætermittit amorem, sed duplēcēt illū excludit. Primo excludendo delectationem, quoniam in ea clauditur amor: non enim delectatur præsentibus coniunctis, nisi amatis. Secundo excludēdū desiderium & delectationem. Cum enim illud sit non habiti, hoc vero habiti, & amor sit non habiti & habbit in quantum est non habiti, excludit cadem ratione quia desiderium, quia, s. hoc quod amat, non habet præfens: in quantum vero est habiti, excludit eadē ratione, quia delectatio: quia, s. amor rei habita aduenit uoluntati ex hoc, quod est habita, & non econuerit. Et in nullo diminuta est in litera: sed ratione solita intentū conclusit. Et contra opinionem oppositam militat, si scīat ea quis vñ sic. Amor abstrahit ab habito, & non habito obiecto, quia est utriusque patet de amore amicitiae, & concupiscentiae, & de actu

A charitatis, qui eiusdem est specie in uia & in patria. ergo non est consecutio obiecti beatitatis. ergo non est beatitudo formalis. Et probat hic ratio de quaenam consecutione quia abstrahens nō est ex propria ratione uilla consecutio. & hoc est directe intēsum littere huius.

T Ad rationem autē primam Scotti pro in tento inio, respondet negando sequelam. Et ad probationem dicitur, quod maior est uera ceteris partibus, sicut cetera cōparativa sunt intelligenda. In proposito autem cetera nō sunt paria: quoniam actus visionis est quasi pars ipsius finis; & est pars, non ponens in numerum cum fine extrinsece. Deus, n. uisus est finis, & nō sunt duo fines. I. Deus & uisus: sicut in dicitur pater in al: js finibus &c. vñ de actus uoluntatis est propinquior inter actus tendentes in finem integrū: sed propinquior illo est, quo est qua pars finis. Ammanns. n. non solum bonum, sed bonū cognitum, & propter illud &c.

C Ad secundum dicitur, quod uerbum An felini saluator in uia, in qua melior ē Dei dilectio, quam intellegit. Sed in patria, quāquam Deus amatus non ametur propter uidelicet ipsum, sed propter ipsum Deū amore amicitiae, q. 1. tamen amat uisus, ita quod uisus nō concurrit ibi p. accidente, sed per se, ipsi amor beatificus ordinatur in uisione ut fine. Amat enim beatus uisus finem illam, ut aperitur nō finis: quod est amare illam ut fine. & amare ut est cōcupiscentiae, ordinatur in uisione ut fine, & amare est propter uisionem. Nec in hoc est peruersitas aliqua, sed peruersitas est de amore, ut est amicitiae: quia sic Deus ordinatur ad uisionem a tali amore. Nunc autem ponitur summum concupiscentiae ipsa adeptio Dei, quia est per visionem: quod est uerum.

E Ad tertium, autem negatur antecedēs, & ad probationem dicitur, quod uoluntas, cum sit appetitus animalis, qui datus est a natura animalibus primo propter totum suppositum, & non propter seipsum appetitum (quia ad hoc sufficit appetitus naturalis) nō summa uirū actu elicito perfectionem suam, neque intellectus ut sic, sed suppositi, quae est cōficiō ultimi finis. Vnde probatio illa ab appetitu naturali uoluntatis, ad appetitum qui est actus eliciens eūdem, non ualeat propter rationem dictam, quia scilicet in climatiō naturali est primo propter ipsum potentiam appetitū; actus autem eliciens animalis est primo propter suppositum appetens. Et ideo tendendo primo in bonum intellectus non quantum intellectus, sed quatenus est suppositi, maxime consonat natura sua potentia, in quantum animalis est: quia ut dictum est, propter animal ipsum data est primo. Multa quoque scripta sunt superius in q. 82. artic. 3. facientia ad materiam hanc, quare tranſcendū puto.

C Super Questionis
tertia Articulum
quintum.

In articulo 5. circa illa uerba, Diuinū bonum non est obiectum intellectus practici: Scotica occurrit dubitatio ex prologo primi sentent. ubi ex eo quid Deus est obiectum rectificariū intellectus creati ad rectam operationem voluntatis, para amoris ipsius Dei, & ex ipso sumitur prima principia praxis, utpote exultimo fine , vult Deum esse obiectum intellectus practici, cuius opus 3. c. 264. & 1. Ethic. 10.

i. qd. 20. ar. 8.
& 4. d. 49. q.
1. art. 1. q. 3. &
opu. 3. c. 264.
& 1. Ethic.
10.

cut quædam debita dispositio ad ipsam: voluntas autem bona ponitur in numero bonorum, quæ beatum faciunt prout est inclinatio quædam in ipsa: sicut motus reducitur ad genus sui termini, vt alteratio ad qualitatem.

ARTICVLVS V.

Vtrum beatitudo sit operatio intellectus speculatiui, an practici.

AD QUINTVM sic proceditur. Viderur, quod beatitudo consistat in operatione intellectus practici. Finis enim ultimus cuiuslibet creaturæ consistit in assimilatione ad Deum: sed homo magis assimilatur Deo per intellectum practicum, qui est causa rerum intellectarum, quam per intellectum speculatum, cuius scientia accipitur a rebus. ergo beatitudo hominis magis consistit in operatione intellectus practici, quam speculatiui.

T2 Præt. Beatitudo est perfectum bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, quam speculatiui, qui ordinatur ad verum. Vnde & secundum perfectionem practici intellectus dicimus boni, non autem secundum perfectiōnem speculatiui intellectus: sed secundum eam dicimus scientes, vel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, quam speculatiui.

T3 Præterea. Beatitudo est quodam bonum ipsius hominis: sed speculatiui intellectus occupatur magis circa ea quæ sunt extra hominem: practicus autem intellectus occupatur circa ea quæ sunt ipsius hominis, scilicet circa operationes & passiones eius. ergo beatitudo hominis magis consistit in operatione intellectus practici, quam intellectus speculatiui.

SED CONTRA est, quod Ang. dicit in 1. de Trin. * quod contemplatio promittitur nobis, actionum omnium finis, atque æternæ perfectio gaudiorum.

RESON. Dicendum, quod beatitudo magis consistit in operatione speculatiui intellectus, quam practici: quod patet ex tribus. Primò quidem ex hoc, quod si beatitudo hominis est operatio, oportet, quod sit optima operatio hominis: optima autem operatio hominis

est, quæ est optimæ potentiae respectu optimi obiecti. Optima autem potentia est intellectus, cuius obiectum optimum est bonum diuinum, quod quidem non est obiectum practici intellectus, sed speculatiui. vnde in tali operatione, scilicet in contemplatione diuinorum, maxime consilit beatitudi. Et quia vnuquisque videtur esse id, quod est optimum in eo, vt dicitur in 9. & 10. Ethic. * ideo talis operatio est maxime propria homini, & maximè delectabilis. Secundò apparet idem ex hoc, qd contemplatio maximè queritur propter seipsum: actus autem intellectus practici nō queritur propter seipsum, sed propter actionem: ipsa autem actiones ordinatur ad aliquem finem. vnde manifesti est, quod ultimus finis non potest consistere in vita activa, quæ pertinet ad intellectum practicum. Tertiò idem apparet ex hoc, quod in vita contemplativa homo communicat cum superioribus, scilicet cum Deo & angelis, quibus per beatitudinem affimilatur: sed in his quæ pertinēt ad vitam activam etiam alia animalia cum horum aliqualiter communicant, licet imperfecte: & ideo ultima, & perfecta beatitudo, qua expectatur in futura vita, tota principaliter cōsistit in contemplatione. Beatitudo autem imperfecta, qualis hic haberi potest, primò quidem & principaliter consistit in contemplatione: secundariò vero in operatione practici intellectus ordinantis actiones, & passiones humanae, vt dicitur in 10. * Ethic.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd similitudo praedicta intellectus practici ad Deum, est secundum proportionalitatem, quia scilicet habet se ad suum cognitum, sicut Deus ad suum: sed assimilatio intellectus speculatiui ad Deum, est secundum unionem, vel informationem, quæ est multo maior assimilato: & tamen dici potest, qd respectu principalis cognitioni, qd est sua essentia, non habet Deus practicam cognitionem, sed speculatiuum tantum.

AD SECUNDVM dicendum, qd intellectus practicus hēt bonum qd est extra ipsum: sed intellectus speculatiui habet bonum in seipso, scilicet contemplationem veritatis: & si illud bonū sit perfectum, ex eo totus homo perficitur, & si bonus: quod quidem intellectus practicus non habet, sed ad illud ordinat.

ua, quodammodo dis-
positio non sit im-
perfectior: quoniam
est non in quantum
actuā, in quantum
tamen dispositio im-
perfectior est, & ordi-
nat ad id, pro
quo disponit, ut si-
nem. Sic autem est
in proposito: nam
actus intellectus pra-
ctici, est in genere
causa efficientis sit
causa actionis, seu
factionis, est nihil
omnis etiam causa
eiusdem dispositio-
na. Disponitur enim
homo per actum in-
tellectus practici ad
recte agendum, vel
faciendum. Cum
eius tam ad recte
agendum, quam faci-
endum, pluribus ho-
mo indiget, actum
practici intellectus
ad hoc querimus, ut
dispositio sumis ac
propinquai ad recte
agendum, vel facien-
dum, & sic recte age-
re, vel facere finis
est. Melius tamen,
iudicio meo, dicitur,
quod aliud est com-
parare causam activa-
m effectus: & aliud
actionem: quoniam
ad illum comparatur
ut æque, aut magis
perfecta, ad hanc ut
imperfecta: quoniam
actio causa
actus est actus, &
perfectio eius. & co-
sequenter causa activa
coparatur ad actionem,
ut potentia ad actum. Sic autem est
in proposito: quoniam
actus intellectus pra-
ctici ut sic, respicit cap. 7. & 8.
actionem, seu factio-
rem, ut actionem ipsius:
est enim pro-
pter ipsum, ut suum
complementum. Cum
ergo dicitur, quod
causa non est ignobi-
lior effectus, &c. dico
qd est non est ignobi-
lior effectus, est tam-
en ignobilior actione-
m, ut potentia est
ignobilior actu: &
quod tam actio, quam
factio coparatur ad
actu intellectus pra-
ctici, ut practicus
est, ut actio, & per-
fectio illius, ut etiam
ipsius nomen practi-
ci testatur: sonat n.
operatum. Con-
stat enim quod ope-
ratiū actus est ope-
rari, dominicatu do-
mificare, & medici-
meder, unde quo ad
actiones, in principio
moralium Aristot. di-
xit. Hmōi sermo-
nem

* cap. 10. in
princ. & c. 8.
parum ante
mediū. 10. 3.